

КИР БУЛИЧОВ

ПЛЕНЕНИЯТ РАЗУМ

Част 0 от „Велики Гусляр (разкази)“

Превод от руски: Цвета Пеева, 1972

chitanka.info

Още при втората обиколка разбрах, че ще се наложи да кацна. Двигателят, който отдавна ме безпокоеше, се бе повредил. А няма нищо по-лошо от повреден двигател, когато между теб и родния ти дом се е проснала почти половин Галактика.

Ликът на планетата бе обезобразен от катаклизмите. Дълбоки пукнатини прорязваха кората и невероятно високи планински хребети се извисяваха над атмосферата ѝ, космичен студ облъхваше върховете им.

Но аз нямах време спокойно да изучавам временния си, а може би и постоянен пристан. Трябваше да потърся удобно и по възможност безопасно място за кацане. В момента, когато открих такова място в едно обширно плато и вече се канех да кацна, двигателят ми се повреди.

Продължих да летя над тъмната страна на планетата, над високопланинско плато, което се издигаше толкова високо над повърхността на планетата, че ако паднех там, ме очакваше сигурна смърт — атмосфера, по-точно останки от нея, в тази част на планетата се бяха съхранили само в клисурите. Ако не успея да се спусна там, загубен съм.

В последния момент уредите показаха, че точно по курса ми има котловина. Корабът ми се понесе като метеор над планинския масив, вряза се в плътните слоеве на атмосферата, мъгла забули илюминаторите — и ето ме най-сетне на повърхността на планетата. Жив! Дали съм сам, или вече ме следи чуждият разум? Готов да ми се притече на помощ? Или точи оръжието си, за да ме убие?

Включих биосондите и долепих лице до илюминатора. Корабът сякаш целият бе настръхнал, отвсякъде се подаваха игли, шлангове, отвориха се очите на датчиците, ушите на локаторите. Настъпи моментът на първото запознаване с чуждия свят.

Когато се появиха първите проблясъци на зората, слаби, синкави, плахи, вече знаех доста за котловината, в която бях попаднал. Разумен живот нямаше. Но наоколо гъмжеше от най-различни същества, опасни, кръвожадни и всички воюваха помежду си — силните изяждаха слабите, слабите преследваха още по-слабите.

Не бива повече да стоя така без работа. Време е да напусна сигурните стени на кораба, да се срещна лице с лице с новия свят.

Въоръжих се с бластера и отворих люка. Въздухът беше спарен, застоял, но можеше да се диша.

Придвижвах се бавно, като гледах корпусът на кораба през цялото време да е зад гърба ми. Но много скоро трябваше да спра. От рохкавата пръст се показа кръгла глава на голям червей. Вдигнах бластера, но главата се скри в почвата. Дълго гледах изумен как от земята изпълзваха, издигайки се като арка и пак изчезваха все нови и нови прешлени от розовото тяло на червея. Не беше кой знае колко голям, но нали виждах само отделните му части, затова ми се стори безкрайно дълъг и страшен.

Не бива да изпадам в паника, помислих си аз. Ако не овладее нервите си, може наистина да ми се случи нещо лошо. В края на краищата с какво ме заплашва този гигантски червей? Дори и уста няма.

Над мен прелетя черна сянка. Хукнах назад и се притиснах о студения метал на кораба. Грамадната летяща твар, зловеща, изящна в движенията, се изви и спусна към мен. Разтвори огромната си паст, осеяна с множество остри зъби...

Успях да измъкна бластера и стрелях в гърлото на звяра. Тежкото му тяло ме повали. Дългото зеленикаво туловище на летящия дракон се гърчеше на земята. Изправих се, все още треперещ от ужас и в същия миг видях, че пътят ми към кораба е отрязан. Към мен бавно се приближаваше друг звяр с пълното съзнание, че нищо не е в състояние да го спре. Множество членести крака поддържаха зелено тежко тяло. Очите, силно изпъкнали, леко се поклащаха, на израстъците, подаващи се отстрани на очите, заплашително се поклащаха убийствени щипки. Звярът се понадигна на лапите си и разтвори щипките.

Не ми се искаше да ознаменувам навлизането си в тоя свят с убийства — и без мен тук достатъчно се проливаше кръв. Отстъпих. Звярът въртеше очи заплашително, но не ме нападна. Опитах да го заобиколя и да се върна при кораба. Все ми се струваше, че отзад ме дебне опасност, че обитателите на котловината следят всяка моя крачка.

Без да изпускам от очи звяра, вървах встрани, но изведнъж нещо блесна в краката ми. На земята лежеше странен предмет, направен от бял метал. Именно направен, защото само ръцете на разумни същества биха могли да предадат на метала формата на елипса, леко заострена в

краищата. Предметът бе плосък, повърхността му старателно полирана. Само същества с развита цивилизация биха могли да усвоят така металургията.

Взех предмета. Но в този момент нещо продълговато отново хвърли сянка върху мен. Бих могъл да се закълна, че виждам въздушен кораб, летящ кораб. Беше голям, почти колкото моя кораб и летеше бавно. Не можах да разбера как точно се движи. Правилната му форма и неподвижността на отделните му части изключваха възможността да е живо същество.

Летящият кораб спря над мен. Звярът с щипките, усетил опасността, заотстъпва към близките храсти. Вдигнах високо металния предмет, за да ме забележат от кораба — да става каквото ще. Макар че досега не бяхме срещнали по другите планети разумни същества, убеден съм, че разумът не може да не се отнесе доброжелателно към друг разум.

От кораба ме забелязаха. Спуснаха от борда щормтрапа. Ето го, люлее се до мен. На края му проблясваше приспособление за издигане на предмети. Явно, канеха ме да се кача на кораба. Ще рискувам. Взех и металния предмет. Може да го е загубил някой от обитателите на планетата. Моят жест би се изтълкувал положително от всяко разумно същество. Залових се за щормтрапа и го подръпнах три пъти, давайки сигнал да ме издърпат на кораба. Щормтрапът почна бързо да се издига.

— Я виж ти какво се е хванало на моята примамка! — каза Корнелий Удалов, като издърпваше въдицата.

— Ама че си нелюбознателен човек — отвърна му Александър Грубин. Кога си виждал в нашето езеро октоподи?

При последната част от пътя щормтрапът рязко се издигна. Изплаших се да не изхвърча в безвъздушното пространство. Бях оставил скафандъра си в кораба. Направих опит да скоча от щормтрапа — по-добре да се разбия на земята, отколкото да умра от задушаване. Но острата кука се бе забила в тялото ми. След секунда, загубвайки

почти съзнание, излетях извън пределите на атмосферата. Две грамадни чудовища протегнаха към мен масивните си крайници...

— *Подай ми консервната кутия!* — *завика Грубин на слисания Удалов.* — *Вода! Налей вода! Не разбираш ли какво откритие направихме?*

— *А може тук да се въдят октоподи?* — *каза със съмнение в гласа Удалов.* — *Навярно са плашливи и затова рядко се срещат.*

— *Не* — *каза Грубин, като пускаше октопода в кутията.* — *Ако в нашето езеро имаше октоподи, целият град щеше да знае. Освен това, обърни внимание, този има десет крака и е сравнително едър. Напълно възможно е да е някакъв неизвестен на науката вид. Да се връщаме в града.*

Дойдох на себе си. Цилиндърът, в който ме бяха поставили, в горния край беше открит и там атмосферата свършваше — всеки опит да се измъкна би бил гибелен за мен. Вътрешните му стени бяха гладки и студени.

Не мога да си простя, че проявих такава доверчивост. Съществата, населяващи планетата, се оказаха коварни и жестоки. Че са разумни — не отричам — строяха въздушни кораби и умееха да обработват металите. Но... Почуках предпазливо о стената на цилиндъра. Звукът беше слаб, нямаше да ме чуят. Над цилиндъра се появи кръглата глава на един от моите тъмничари. Той бе огромен. Само главата му е много по-голяма от моето тяло без крайниците. Очите му мигаха рядко и по края бяха обрасли със стърчащи като четка косми. Голямата му паст бе заобиколена от ивица червена кожа и вътре се виждаха плоски жълтеникави зъби. Дори и в този страшен за мен момент пак си оставах изследовател. Бях направил поразително откритие: съществото се намираще в безвъздушното пространство и, готов бях да се закълна, без скафандър. А е известно, че нито едно същество, по-развито от бактерията, не може да живее без атмосфера.

Чудовището заплашително раззина паст, вътре шаваше някакъв червен орган. Мина ми през ума, че те можеха да ме измъкнат и навън,

но изглежда ме бяха пожалили и затова ме поставиха в този цилиндър с въздух. А може би просто искаха да удължат мъките ми?

Над цилиндъра се появи крайник, който завършваше с пет уродливи израстъка. Израстъците се потопиха в атмосферата и насочиха към мен. Нима искат да ме удушат? А аз наивникът им бях донесъл металния предмет, за да ги зарадвам. Измъкнах бластера. Настъпил бе най-критичният и може би последен миг в живота ми. В ума ми се замяркаха картини от далечното детство, първата любов, работата ми като учен, дългите дни в космоса... Лапата се приближаваше, ноктите вече докосваха беззащитното ми тяло. Насочих лъчевия пистолет към лапата и стрелях. В атмосферата се извиха вихри.

— Ох, как ме удари ток — завика Удалов.

— Предупредих те — Грубин насочи лодката към брега. — Животното се защитава. Не бива да го обвиняваме, така го е научила природата.

Лодката опря в пясъка, водата в кутията се разплиска и октоподът тревожно зашава. Грубин изскочи и придърпа лодката към храстите.

— Подай ми кутията, само внимателно.

— А, не — отвърна Удалов, като прибираше въдиците. — Аз навярно ще остана още малко да половя риба.

— Боиш се?

— И още как. Кутията е желязна. А желязото е много добър проводник на електричеството. Още в училище съм го учил.

— Увий си с нещо ръката.

Но Удалов се направи, че не го чува и си тръгна. Когато се поотдалечи, обърна се и извика:

— Ако изхвърлиш тая гадина, прибери куката с примамката. В магазините тук не се намират. Чак от Вологда съм я донесъл.

— Ще съжаляваш, Корнелий — викна Грубин на приятеля си. Метна на гърба раницата, взе кутията и тръгна през горичката към автобусната спирка, като се стараяше да не разплисква водата, за да не тревожи животното.

Това пътешествие ще ме преследва като кошмар, ако ми е съдено още да сънувам сънища. Цилиндърът се поклащаше, въздухът се завихряше в турбулентни потоци. Дъхът ми секна, трябваше да се заловя за гладките хлъзгави стени, за да не се обърна. Почна да ми се гади. Готов бях да моля за пощада, но кого? Как?

Включих вживения в мен компас-спидометър и уреда за автоматично определяне на маршрута. Направих го по-скоро машинално, защото едва ли тази информация щеше да ми потрябва някога. Наоколо просветля. Тъмните образувания, закриващи небето, изчезнаха. Прекрати се и люлеенето. Бяхме спрели, чакахме нещо. Удивителни размери имаха тези същества — очевидно животът им в разрежена атмосфера, в почти безвъздушно пространство е причина за фантастичните им размери. Ако някога се върна в къщи, каква ли сензация ще предизвика съобщението ми, че на границата на космоса живеят разумни същества.

Слънцето безмилостно печеше, подир Грубин се вдигаха облаци прах. Водата в кутията взе да понамирисва. Грубин остави кутията на земята и загледа животното. Май още шава. Добре че скоро видя кладенец. Водата беше студена и Грубин наля малко от нея, защото октоподите са деца на тропическите морета.

Облян в пот, задъхвайки се от жегата, най-после той се прибра в къщи. Преди да влезе в квартирата си, се качи на втория етаж при стария Ложкин, известен естественик и любител на птици в Гусляр.

— Хм, на какво дължа това посещение? — запита Ложкин строго, понеже смяташе Грубин за дилетант и лекомислен човек.

— Здравей. Имате ли свободен аквариум? Хванах нещо, пък не знам, може да представлява интерес за науката.

Грубин хитруваше. Искаше да узнае какво ще каже Ложкин. Може наистина да съществува някаква езерна порода октоподи.

Ложкин сложи очилата си и дълго, мълчаливо разглежда октопода. Грубин едва се сдържаше от нетърпение. Най-сетне Ложкин въздъхна, почеса се по темето и каза:

— Хм, да, нов вид.

— Какво?

— Нов вид октопод или генетичен урод. Мутант. Има десет крака. Остави го при мен, ще направя справка в Брем^[1] и ще ти дам изчерпателна консултация.

— Не, по-добре да живее при мен — каза Грубин. Значи не бе сгрешил. Животното наистина излезе рядко. — А въобще, въдят ли се у нас?

— От зоомагазина ли го купи?

— Сам го хванах.

— Интересно. Остави го тук. Ще пиша в Москва. Ти имаш котарак, може да го изяде.

— Няма да го изяде. Като го докоснеш, те удря ток.

— Ще ти дам аквариум. Временно. И в Москва ще пиша. Там ме знаят.

Ако водех дневник, бих записал: „Положението ми се подобри. Най-после попаднах в ръцете на учени, може би дори специалисти по контактите с други цивилизации. Преместиха ме от тъмния цилиндър в прозрачен куб, пълен с пресен въздух. Но щом премина първият шок, почна да ме мъчи глад.“ Но не водя дневник. Оглеждам се наоколо. Странни предмети и уреди изпълват огромното помещение. Долу непрекъснато снове някакво животно, много по-голямо от мен, покрито с козина. Животното често отваря паст и се ближе с червения си език. Поглежда към моята килия. Могат да се направят два извода: живяло е в прозрачния куб и иска да му върнат жилището. Или, което е по-неприятно, поставено е да ме пази. Може и да е разумно същество.

Две особи се заеха да ме изучават. Единият ме бе пренесъл в цилиндъра. Вторият, изглежда, голям специалист, се присъедини към него тук, в научния център. Често отварят и затварят уста — явно по този начин обменят информация. Моята задача сега е да им докажа, че ги превъзхождам по интелект, без да засегна достойнството им. Но колко съм гладен...

— С какво се хранят октоподите? — запита Грубин. — Да не го уморим от глад!

— Не е страшно. И без това ще го спиртосаме — отвърна Ложкин, който четеше в Брем за октоподите. — Нали в Москва, за да го изследват, ще трябва да го разрежат.

— Жалко.

— Истинският експериментатор не бива да проявява сантименталност — каза назидателно Ложкин и зачете на глас: „Най-разпространен е обикновеният октопод, октопус вулгарис, при възбуда тялото му мени окраската си в кафява, червена или жълта, като кожата му по гърба се покрива с брадавички.“

— Но хищник ли е или тревопасно?

— Хищник — каза Ложкин. — Вземи пръчка и го пораздразни, да видим дали ще се появят брадавички по тялото му.

След дълго съвещание и изучаване на някакви дебели книги донесоха прът и го вкараха в атмосферата. Най-сетне, първият опит да установят контакт. Така бях приятно изненадан, че дори се изчервих. Моята стеснителност, станала пословична сред колегите ми, пак ме изложи. Хванах края на пръта и го дръпнах три пъти. Те веднага го прибраха. Дали разбраха сигналите ми?

— Ето, промени цвета си, стана червен — каза Ложкин. — Едва ли е нов вид, а просто урод. Нещо като теле с две глави.

Грубин отиде до кухнята и се върна с парче месо. Котаракът, мислейки че месото е за него, подскачаше подире му.

— Изми ли го? — запита Ложкин.

— Със студена вода — отвърна Грубин и пусна месото в аквариума.

Отвратителна кървава плът падна върху мен. Какво е това? Провокация? Или опит да ме нахранят? Но как мога аз, убеденият вегетарианец, да ям месо? Взех парчето и го изхвърлих.

— Назлъндисва се — каза Ложкин, — значи не е гладен. В Брем пише, че яде миди, раци, охлюви и риба.

Котаракът грабна месото и лакомо го заръфа.

— Ще трябва да отидеш за риба — каза Ложкин на Грубин.

Почнах да им предавам с чукане последователни числа. Не реагираха. Тогава взех да им показвам поред крайниците си. И това не им направи впечатление. Опитах да нарисувам с камъче по твърдата прозрачна стена на куба равнобедрен триъгълник, като се надявах, че поне основните геометрични фигури би трябвало да са известни на всяко разумно същество.

— Нещо е неспокоен — каза Ложкин. — Изглежда, не му харесва, че сме го затворили в аквариума.

— Я вижте, в пипалата му е попаднало камъче. Дали няма да се нарани?

— Нищо няма да му стане — отвърна Ложкин. — И без това си мисля, че жив мъчно ще го пренесем. Особено както не иска да яде. Ще трябва да го упоим.

— Жалко, все пак е живо същество.

— Живо, ама без мозък — каза категорично Ложкин. — От най-нисшите, в Брем се намира в първия том, където са безгръбначните.

Изчерпах целия си арсенал от средства за убеждаване. Те все не разбираха. Никога досега не ми беше минавало през ума, че установяването на контакт с други разумни същества може да се окаже толкова сложна проблема. Ето, аз съм разумно същество, известен учен, намирам се пред представители на друга цивилизация. Наистина, живеем в съвсем различна среда, отличаваме се по размери, по външен вид. Но защо аз веднага разбрах, че са разумни същества и се старая да установя контакт с тях, а те упорито не реагират на моите сигнали, замерят ме с парчета месо, оставят ме гладен?

В стаята влезе жената на Удалов, Ксения, погледна урода в аквариума и каза:

— Виждала съм такива. В книгата „Даровете на морето“ пише как се готвят. — Излезе и след малко се върна с книгата. На корицата имаше картинка: маса, върху нея калмар; показано бе как трябва да се нареже.

— Много си приличат — каза тя.

Удалов доближи картината до аквариума:

— Ей, виждаш ли събрата си?

— Махни книгата — рече Грубин.

— Все едно, не разбира — каза Ложкин. — Дори и на куче да покажеш такава картина, пак нищо няма да разбере.

Успях да надраскам на стената равнобедрен триъгълник. Посочих им го. Изглежда го забелязаха. В отговор един от присъстващите ми показа грамадна книга с картинка. На нея бе изобразено същество, анатомично доста сходно с мен. В тялото му бе забит нож.

Всичко ми стана ясно.

Нямаше да бъда единственият космичен пътешественик, загинал при изследване на чужди светове. Пък и какво можех да очаквам от същества, обитаващи планета с толкова непригодни за живеене условия. Не, не ги коря. Но тръпки ме побиха, като си представих какъв край ме очаква.

Едно от чудовищата остана да ме пази. Другите си отидоха. Явно, да се приготвят за пира. Не можех да се предам така без съпротивление в ръцете на победителите. Нима, ако се провалиха всички опити да вляза в контакт с тях, не ще намеря друг изход? Позорно е за едно разумно същество!

Замислих се. Последния заряд в бластера ще запазя за себе си. И без това не мога да ги убия — изстрелът би им причинил само болка. Опипах стените и пода. Стените бяха направени от крехък материал, подът — от някакъв мек метал. Това ме обнадежди.

Включих бластера на пълна мощ и го насочих към пода. Въздухът закипя. В пода се образува отвор. Без да обръщам внимание на болката, запуших отвора с единия си крайник. Погледнах към

пазача. Спеше. Много добре. Пробих още една дупка в пода и я запуших с друг крайник. Така успях да пробия шест — достатъчни са. Но в този миг в помещението влезе главният ми тъмничар. Носеше нещо, увито в бял материал. Когато го разви, видях част от същото същество, което ме бе нападнало в злополучната котловина. Тъмничарят отрязва едно парче и го хвърли в аквариума.

— И риба не иска да яде, какво ще правим? — косеше се Грубин.

Ложкин се събуди и каза, че отива да пише писмо до Академията на науките.

— А аз трябва да отивам на работа — рече Грубин. — Ще гледам да се върна по-рано.

Едва дочаках всички да си отидат. Остана само съществото с острите зъби, което бе излапало месото. То не ми обръщаше никакво внимание. Проврях шестте си крайника в отворите, с останалите четири обхванах открития прозрачен куб. Напрегнах сили и се повдигнах заедно с килията. Отново можех да се движа. Сега трябваше да скоча долу — друга възможност нямах. Покритото с козина същество се понадигна, щом забеляза, че се движа, и изви гръб.

Настъпи решителният момент. Отблъснах се от възвишението и като се стараех да запазя равновесие, скочих долу. Крайниците ми опряха в твърдия под на помещението. Страшна болка ме прониза. Едва се удържах на крака. Но стиснал зъби, се отправих към изхода. Пазачът с острите зъби вдигна пухкавата си опашка, нададе странни звуци и избяга от помещението. Усмихнах се. Жестоките същества са винаги много страхливи.

Целия си план бях построил на внезапността, като разчитах на добрата си памет. Знаех посоката към котловината, към моя кораб. Само да успея. Минах по дълъг коридор, по стъпала и излязох на равнина, заобиколена от всички страни с чудовищни сгради. На едно място в тях имаше отвор. Насочих се натам.

Но не бях изминал и половината път, когато чух вик. Обърнах се. От един прозорец бе подало глава съществото, което ми бе показало

жестоката картинка. То викаше и ме сочеше. Задъхвайки се от напрежение и неимоверния товар, продължих да тичам.

— *Гледайте, гледайте какво става!* — завика Ксения. — *То тича на шест крака!*

Удалов надзърна през прозореца и пред очите му се откри невероятно зрелище. На двора тичаше към портата аквариумът. Отдолу се подаваха шест пипала, с другите октоподът придържаше края на съда, за да не се разлее водата. Животното тичаше със скоростта на тригодишно дете. Очите му заплашително проблясваха през водата.

От горния прозорец бе подал глава Ложкин, а от другите прозорци надничаха всички останали обитатели на къщата: и тези, които знаеха за октопода, и онези, които дори не бяха чули за него. Вдигна се невероятно врява. Някои почнаха да насърчават аквариума: „Хайде, по-живо!“

Аквариумът за малко не се блъсна във влизация през портата човек. Щом видя тичащия аквариум, човекът скочи, залови се за напречното желязо и увисна със свити крака. Аквариумът спря за миг, едно пипало се проточи нагоре, блесна светкавица.

Октоподът излезе от портата и пое надолу по улицата. Минувачите се спираха, отдръпваха се, ахкаха или се смееха, като мислеха, че е детска играчка. Аквариумът за малко не попадна под автобуса, но шофьорът спря навреме. После на пътя му се изпречи постовият милиционер. Октоподът направи опит да го заобиколи, но не успя. Милиционерът стоеше като скала. Тогава аквариумът, точно октоподът изпрати и по него светкавица. Милиционерът издържва и това нападение. Притичаха хора.

Разбрах, че съм загинал, когато на пътя ми застана едно от странните същества, облечено в сиви дрехи с блестящи копчета. Хукнах встрани, като изпразних в него бластера. Но той пак ми прегради пътя. Всичко е свършено. И най-ужасното е, че лъчевият ми пистолет е вече празен и не мога да се застрелям.

Чудовищата ме наобиколиха. За тях, изглежда, това бе развлечение. За мен — трагедия. Тогава издърпах крайниците си от отворите и въздухът със свистене излетя навън. Притъмня ми пред очите. Но бях решил жив да не се дам в ръцете им.

Грубин дотича, когато водата в аквариума бе вече изтекла. Хората гледаха учудени, без да разбират, че октоподът иска по този начин да сложи край на живота си.

— Вода! — завика Грубин. — Бързо, донесете вода! Ще умре без вода!

На мокрото пробито дъно на аквариума бе останала купчинка безжизнена слуз. Някой донесе тенджерата с вода, друг — кофа, трети — просто чаша. Грубин избра по-чиста кофа и внимателно пренесе там октопода.

Притичалите фоторепортери на местните вестници го фотографираха, когато в едната си ръка бе взел кофата, а в другата — пробития аквариум. И тази снимка после се появи в почти всички вестници по света.

[1] Алфред Едмунд Брем — немски учен, зоолог. ↑

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 5 от 1972 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.